

rodopisja. Zaradi začasne namestitve še ni opremljen, kakor bi zaslužil.

Iz Kočevja nas je vodila pot skozi kraje, ki so bili pred vojno značilno »kočevarski«, sedaj pa so v njih naseljeni slovenski priseljenci, povezani z velikim kmetijsko-gozdarskim posestvom. To so vasi Livold, Mozelj, Rajndol in Knežja Lipa. Ko smo nad Knežjo Lipo prešli najvišji del ceste, se je pred nami odprla Poljanska dolina, ne tista, ki se izteka v Loko, ampak dolina pod belokranjsko Poljansko goro, nagnjena h Kolpi, ki se globoko pod njo vije v prostorni strugi. Poljanska dolina je eden najbolj odročnih koščkov Slovenije, razprostrta med Kočevsko, Belo krajino in Hrvaško. Obstali smo v Starem trgu, ki čepi na robu suhe police tik nad dolino zelene, samotne Kolpe.

Cez Poljansko goro smo dosegli Belo krajino in se čez Tančo goro in rudarsko Kanižarico pripeljali v Črnomelj, kjer nas je kar pozno čakalo kosilo. Popoldne je bilo posvečeno ogledu Bele krajine. Mimo stelnikov, ki s praprotjo in brezami ustvarjajo značilno romantično, gospodarsko pa nezaželeno idilo Bele krajine, smo mimo nekdanjega železarskega Gradaca ob Lahinji in preko Krupe ter mimo arheološko poznanega Kučerja pozno popoldne dospeli v Metliko, ki je bila naš končni cilj. Slikovite hiše nad Bojico, tesno sklenjene ulice in trg, mogočne stavbe starinske Komende, prošnja, župna cerkev in mestne hiše s stolpiči in grbom so napravile na nas prijeten vtis. Zelo prijetno presenečenje smo doživeli, ko smo obiskali v gradu Belokranjski muzej in nas je ravnatelj muzeja, pisatelj Jože Dular, z živo razlago popeljal skozi razstavne prostore in nam razložil zgodovino Metlike. Že leta 1910 so ustanovili Društvo za spoznavanje Bele krajine, ki je imelo namen pripravljati muzej. Leta 1933 so pri Tujskoprometnem društvu osnovali muzejski odsek, leta 1949 pa je zaživelo Muzejsko društvo, ki mu je tudi naše društvo s pošiljko svojih pravil nekoliko pripomoglo k rojstvu. Kakor povsod, se je tudi metliško društvo borilo in se še bori za denar in za prostore. Belokranjski muzej je bil odprt leta 1951 in je torej mlajši, a zelo krepki brat našega muzeja. Odlikuje se po izredno okusni, smiselni in pregledni ureditvi. Posebno bogate so etnografska, kulturnozgodovinska in arheološka zbirka. Z etnografskega vidika lahko Bela krajina pokaže mnogo svojskega. Tudi druge muzejske zbirke — NOB, umetnostna, prirodoslovna in numizmatična — so lepe in

zanimive. Kakor mi posvečamo posebno zbirko kulturnim rojakom, tako ima tudi metliški muzej posebno sobo, kjer so razstavljena dela metliških rojakov: kiparja Alojzija Gangla, slikarja Julija Papiča in drugih. Muzej varuje tudi spominske zbirke v Župančičevi rojstni hiši na Vinici in v Ganglovi hiši v Metliki. V tej smo si ogledali dve sobi, kjer so razstavljeni predmeti pisatelja in sokolskega organizatorja Engelberta Gangla ter njegovega strica kiparja Alojzija Gangla.

Obisk Metlike smo zaključili v dobrem razpoloženju pred zidnico na griču Veselici, od koder je prelep razgled na mesto in na pokrajino ob Kolpi. V mraku smo potovali čez Gorjance. Dolino Krke je že zajemala noč in Novo mesto se je kopalo v luči, ko smo se spuščali s prevala Na vahti. Ob zadnjem napitku v Novem mestu se je predsednik dr. Pavle Blaznik zahvalil vodji in udeležencem izleta ter izrekel nekaj vzpodbudnih misli v zvezi z bližajočo se tisočletnico Loke.

Francè Planina

NIZOZEMSKI »SKANSEN«

V letošnjem juliju sem našel priložnost, da sem si ogledal nizozemski muzej na prostem, »Nederlands Openluchtmuseum«, ki je pri mestu Arnhemu urejen po zgledu švedskega Skansena. Ustanovili so ga leta 1912 in od tedaj ga stalno izpopolnjujejo. Stavbe so postavljene na zemljišču s površino 33 ha, med njimi pa sta tudi dve jezerci in več gozdičkov. Poleti ga iz dneva v dan obiskujejo množice domačinov in inozemcev, da si ogledajo, kako so še nedavno živeli nizozemski delovni ljudje, kmetje, ribiči, pastirji in obrtniki, ki jim je civilizacija še temeljiteje spremenila življenje kot pri nas.

Ob vходу na muzejsko zemljišče stoji mitnica z zaporo, kakršnih je bilo včasih vse polno ob cestah in kanalih; da so pobirali mitnino. V vrtni hišici nasproti vhoda prodajajo spominke in postrežejo z informacijami. Obiskovalci plačajo po pol guldna vstopnine, kar je po uradnem tečaju 105 din. Lepe poti med travniki in nasadi vodijo mimo 60 raznih stavb in naprav, iz katerih spozna obiskovalec narodopisne značilnosti raznih delov nizozemskega podeželja. Po zemljišču je razpostavljenih 12 kmečkih domačij, od najpreprostejše do najimenoitnejše. Preprosta hiša je spletena iz vrbovih vej in ometana, streho ima slamnato, v njej

je en sam prostor z odprtim ognjiščem, ob katerem je živela družina, na drugi strani prostora pa se je zadrževala živina. Stavba izvira iz 17. stoletja. V drugih imenitnejših, zidanih hišah je kuhinja polna medeninaste posode, stene pa so obite s ploščicami, postelje z obilnimi pernecami spravljene v stenskih vdolbinah, a v sobah je obilo lepo izdelane oprave. Pri kmetijah se vrstijo najraznovrstnejše naprave in zgradbe: lopa za vozove, kolarna, pekarna, sušilnica za konopljo, belišče platna, dnuarska koča, oljarna, mlin za gorčico, papirnica, varilnica piva, lopa za šoto, staja za ovce, čebelnjak, oglarska kopa, vaško znamenje, dvizni most čez kanal in drugo. Nekje je prenesena kar majhna vas s preprosto vaško šolo, delavnico za cikle in prodajalno tobaka, kave in čaja. V drugi skupini hiš so nameščene obrtne delavnice z vso opremo in orodjem. Tam spoznaš delo čevljarja, tkalca, krojača, kotlarja in kositarja, ki je izdeloval cinasto posodo. Zanimivi sta ribiška hiša in ladjedelnica za ribiške barke. Zelo značilni za nizozemsko podeželje so mlini na veter, ki jih je bilo včasih na tisoče, saj dežela ne premore mnogo voda s strmcem, veter pa stalno piha čez pokrajino. V muzej na prostem so jih prenesli sedem, različnih po obliki, velikosti in notranji ureditvi. Nekateri so za črpanje vode in polderjev, eden je pravzaprav žaga. Lepo jih je gledati, ko počasi sučejo velika krila in se z vetrom obračajo celi gornji deli stavb.

V veliki zgradbi je razstavljena bogata zbirka kmečkih voz. V drugi so razpostavljene lutke v naravni velikosti, oblečene v najrazličnejše narodne noše, prikazane pri različnih vsakdanjih opravilih. Narodne noše je zbral poseben odbor.

Nekje je velik, obdelan vrt, kjer goje poleg kuhinjske zelenjave raznovrstne zdravilne in industrijske rastline. Ni pa videti slovitih tulipanov, ker se z njimi ne pečajo kmetje, temveč podjetni trgovci.

Ob velikem travniku za igre in proslave je postavljena muzejska restavracija, kjer postrežejo tudi s toplimi jedili. Odpočiješ in okrepčaš se lahko tudi v gostišču na nasprotnem kraju zemljišča. To gostišče je stalo nad 200 let ob neki prometni cesti in so originalnega predstavili v muzej. Naj omenim še nekaj, kar ni brez pomena: na sedmih krajih so urejene sanitarije, zato je vse obširno zemljišče popolnoma snažno. Za skansen skrbi društvo »Prijatelji muzeja na prostem v Arnhemu«. To dru-

štvo je lani izdalo Vodnik po muzeju z lepimi ilustracijami in načrti.

Ko sem si ogledoval ta muzej, sem bil še posebej vesel loškega muzeja na prostem, ki je urejen po istih načelih. Prav tako kot arnhemski, tudi loški skansen vestno predstavlja originalne objekte s terena in prikazuje najizrazitejše narodopisne značilnosti. Ker ima loški muzej mnogo manjše in bolj enotno območje od arnhemskega, ki zajema vso državo, je seveda tudi mnogo manjši. Sodim pa po nizozemskem primeru, da bo s terena lahko prestavil še mnogo zanimivih predmetov, ki se nam zdijo zdaj še vsakdanji, a jim bo sedanji nagli razvoj kmalu odkazal mesto v muzeju, saj nagla civilizacija tudi pri nas spreminja vsakdanje predmete iz preteklosti v etnografske muzejske zanimivosti. Če bo dovolj denarnih sredstev in vnetih muzejskih delavcev, bo tudi loškemu muzeju na prostem grajski vrt kmalu premajhen.

Janez Planina

OB SREČANJU GORENJSKIH IN PRIMORSKIH PARTIZANOV V CERKNEM 7. IN 8. SEPTEMBRA 1963

*(Zapiski s pohoda
I. bataljona Škofjeloškega odreda)*

Srečanje gorenjskih in primorskih partizanov v Cerknem je bilo organizirano v jubilejnem letu 1963 zato, ker se je pred dvajsetimi leti, po zlomu italijanskega fašizma, na Primorskem začela splošna in organizirana vstaja. Dolgi petindvajset let je primorsko ljudstvo ječalo pod fašističnim jarmom, neusmiljeno teptano in oropano osnovnih človeških pravic.

Na proslavi v Cerknem so se srečali nekdanji borci in starešine proslavljenih enot XXX. in XXXI. divizije in obujali spomine na preteklost, ki je že daleč za njimi, toda še vedno živi v njih. Na slavnostnem prostoru so se pred tribuno zvrstile brigade in odredi. Med njimi tudi italijanska brigada, ki se je med vojno borila na naših tleh v sestavi IX. korpusa, in Škofjeloški odred. Brigade in odrede so sestavljali nekdanji partizanski borci in starešine ter obvezniki predvojaške vzgoje. Zbranim enotam in množici je najprej spregovoril nekdanji komandant IX. korpusa, ki je opisal zgodovinsko pot in pomembno vlogo enot IX. korpusa v času NOV. Za njim je govoril o medsebojnem tova-